

A9-0402/2023

5.12.2023

PRANEŠIMAS

dėl Europos istorinės sąmonės
(2023/2112(INI))

Kultūros ir švietimo komitetas

Pranešėja: Sabine Verheyen

TURINYS

	Psl.
PASIŪLYMAS DĖL EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS	3
AIŠKINAMOJI DALIS	10
PRIEDAS. SUBJEKTŲ AR ASMENŲ IŠ KURIŲ PRANEŠĖJAS GAVO INFORMACIJOS, SĄRAŠAS.....	13
INFORMACIJA APIE PRIĖMIMĄ ATSAKINGAME KOMITETE	14
GALUTINIS VARDINIS BALSAVIMAS ATSAKINGAME KOMITETE	15

PASIŪLYMAS DĖL EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS

dėl Europos istorinės sąmonės (2023/2112(INI))

Europos Parlamentas,

- atsižvelgdamas į Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 165 straipsnį,
- atsižvelgdamas į savo 2019 m. rugsėjo 19 d. rezoliuciją dėl Europos atminimo svarbos Europos ateičiai¹,
- atsižvelgdamas į savo 2009 m. balandžio 2 d. rezoliuciją dėl Europos sąžinės ir totalitarizmo²,
- atsižvelgdamas į 2021 m. balandžio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2021/692, kuriuo nustatoma Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programa ir kuriuo panaikinami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1381/2013 ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 390/2014³,
- atsižvelgdamas į savo 2021 m. lapkričio 11 d. rezoliuciją dėl bendro holistinio požiūrio į Europos švietimo erdvę⁴,
- atsižvelgdamas į savo 2022 m. kovo 8 d. rezoliuciją dėl kultūros, švietimo, žiniasklaidos ir sporto vaidmens kovojant su rasizmu⁵,
- atsižvelgdamas į savo 2022 m. balandžio 6d. rezoliuciją dėl pilietiškumo ugdymo veiksmų įgyvendinimo⁶,
- atsižvelgdamas į savo 2022 m. gruodžio 14 d. rezoliuciją dėl Naujosios Europos kultūros darbotvarkės ir ES tarptautinių kultūrinių ryšių strategijos įgyvendinimo⁷,
- atsižvelgdamas į savo 2021 m. sausio 21 d. rezoliuciją dėl ES lyčių lygybės strategijos⁸,
- atsižvelgdamas į 2020 m. rugsėjo 18 d. Komisijos komunikatą „Lygybės sąjunga. 2020–2025 m. ES kovos su rasizmu veiksmų planas“ (COM(2020)0565),
- atsižvelgdamas į 2016 m. birželio 14 d. Komisijos komunikatą „Radikalizacijos, dėl kurios kyla smurtinio ekstremizmo pavojus, prevencijos rėmimas“ (COM(2016)0379),
- atsižvelgdamas į 1954 m. gruodžio 19 d. Europos kultūros konvenciją⁹,

¹ [OL C 171, 2021 5 6, p. 25.](#)

² [OL C 137 E, 2010 5 27, p. 25.](#)

³ [OL L 156, 2021 5 5, p. 1.](#)

⁴ [OL C 205, 2022 5 20, p. 17.](#)

⁵ [OL C 347, 2022 9 9, p. 15.](#)

⁶ [OL C 434, 2022 11 15, p. 31.](#)

⁷ [OL C 177, 2023 5 17, p. 78.](#)

⁸ [OL C 456, 2021 11 10, p. 208.](#)

- atsižvelgdamas į Kultūros ir švietimo komiteto užsakymu atliktą tyrimą „Europos istorinė atmintis: politika, iššūkiai ir perspektyvos“¹⁰,
 - atsižvelgdamas į Kultūros ir švietimo komiteto užsakymu atliktą tyrimą „Europinė tapatybė“¹¹,
 - atsižvelgdamas į Darbo tvarkos taisyklių 54 straipsnį,
 - atsižvelgdamas į Kultūros ir švietimo komiteto pranešimą (A9-0402/2023),
- A. kadangi sudėtinga, konfliktais pasižymėjusi ir ginčytina Europos praeitis kartu yra ir iššūkis, ir galimybė Europos integracijai ir pripažįstant, kad nuodugniai faktais pagrįsta istorinė sąmonė skatina savitarpio supratimą ir toleranciją;
 - B. kadangi su lytimi, tikėjimu ir etnine kilme susijusios neteisybės, įskaitant antisemitizmą ir priešišumą romams, daugelį šimtmečių buvo įsišaknijusios Europos istorijoje, o tai turėjo padarinių Europoje ir likusioje pasaulio dalyje;
 - C. kadangi sąmoningas istorijos ir istorinių neteisybių vertinimas padeda mums kovoti su įvairių formų netolerancija ir nelygybe ir kurti įtraukesnę visuomenę;
 - D. kadangi istorija niekada neturi būti vertinama reliatyviai, iškraipoma ar klastojama politiniais tikslais;
 - E. kadangi istorinis negacionizmas ir kitos šališkų istorijos interpretacijų formos yra didelė grėsmė, kurstanti nepasitikėjimą ir konfliktus tarp žmonių grupių ir tautų ir apsunkinanti pastangas puoselėti istorinį teisingumą ir susitaikymą;
 - F. kadangi keliant praeities klausimus reikia visiško nešališkumo ir objektyvumo tiek istorijos mokslų srityje, tiek politinėje erdvėje;
 - G. kadangi, turint omenyje, kad renkantis, ką prisiminti ir kaip aiškinti praeitį, visada taikomas vertybinis vertinimas, istorinė atmintis pasižymi tam tikru subjektyvumo laipsniu;
 - H. kadangi, nors egzistuoja istoriniai faktai, grindžiami istorijos specialistų darbu, įskaitant mokslinius tyrimus, mokymus ir šaltinių bei istorinių vietų išsaugojimą, nėra vienos monolitinės, neginčijamos ir nekintančios istorinės tiesos, kurią viena konkreti grupė ar tauta galėtų pasisavinti ir išskirtinai taikyti sau arba naudoti kaip būdą paneigti kitų žmonių grupių, tautų ar valstybių egzistavimą;
 - I. kadangi mokantis istorijos itin svarbūs yra tarpdisciplininiai metodai ir atsižvelgimas į kontekstą ir jos mokymas turi būti susietas su Europos pilietiškumo ugdymu, taip pat su mainų ir judumo programomis;

⁹ Žr. <https://rm.coe.int/168006457e>.

¹⁰ [Tyrimas „Europos istorinė atmintis: politika, iššūkiai ir perspektyvos“ \(antrasis leidimas\), Europos Parlamento Europos Sąjungos vidaus politikos generalinio direktorato Struktūrinės ir sanglaudos politikos \(B\) teminis skyrius, 2015 m. balandžio mėn.](#)

¹¹ [Tyrimas „Europinė tapatybė“, Europos Parlamento Europos Sąjungos vidaus politikos generalinio direktorato Struktūrinės ir sanglaudos politikos \(B\) teminis skyrius, 2017 m. balandžio mėn.](#)

- J. kadangi labai svarbu tarpvalstybiniu mastu švietimo ir kitomis priemonėmis puoselėti kritišką istorinę sąmonę, kad europiečiai galėtų suprasti savo praeitį ir su ja susitaikyti, užtikrintai spręsti dabarties iššūkius ir siekti bendros ateities;
- K. kadangi Europos istorinė sąmonė suprantama kaip individualus ir kolektyvinis gebėjimas suprasti istoriją, ją kritiškai vertinti ir iš jos sąmoningai mokytis, o tai padeda atpažinti neatsiejamą praeities, dabarties ir ateities ryšį ir tarpusavio priklausomybę;

Susidūrimas su Europos praeitimi – ir rizika, ir galimybė

- 1. pripažįsta, kad dėl skirtingų ir dažnai prieštaringų Europos tautų ir valstybių istorijų bet kokios pastangos nagrinėti istorinius klausimus politiniu lygmeniu tampa sudėtinga ir potencialiai pavojinga užduotimi ir kad bandymai reguliuoti, kaip minėti ir aiškinti praeitį, visada kelia iššūkių;
- 2. pabrėžia principo *historia magistra vitae* potencialą ir mano, kad ypač Europos istorijos tragiški laikotarpiai ir tamsūs elementai yra ne tik veiksmingas priminimas apie praeities klaidas, kurių pasikartojimo reikia vengti, bet ir raginimas kartu auginti demokratinę ir įtraukią visuomenę Sąjungoje ir visame pasaulyje;
- 3. mano, kad atsakingas, įrodymais pagrįstas ir kritiškas požiūris į istoriją, atsižvelgiant į bendras europines vertybes, yra *sine qua non* bet kokios demokratinės politinės institucijos sąlyga, siekiant didinti dabartinės ir būsimų kartų sąmoningumą, kalbant tiek apie praeities pasiekimus, tiek apie paklydimus, stiprinti savirefleksija grindžiamą viešąjį diskursą ir puoselėti supratimą bei susitaikymą tarp tam tikrų socialinių grupių, tautų ir valstybių;

Praeities politika Europos Sąjungoje. Kritiškas vertinimas

- 4. pabrėžia, kad reikia sąžiningai įvertinti ES praeities politiką, kuria ji siekė suteikti daugiau legitimumo Europos projektui, stiprinti priklausymo Europai jausmą ir skatinti taikų žemyno tautų sugyvenimą, vienodai pripažįstant pasiekimus ir egzistuojančius trūkumus ir tikrinant būdus, kuriais piliečiai buvo raginami domėtis praeitimi;
- 5. pripažįsta įvairias ankstesnes ir dabartines Europos lygmens iniciatyvas, kuriomis siekiama puoselėti bendrą Europos istorinę atmintį, įskaitant Holokausto aukų atminimo dieną, Europos visų totalitarinių ir autoritarinių režimų aukų atminimo dieną, specialią atminimo paprogramę buvusioje programoje „Europa piliečiams“ ir dabartinėje Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programoje ir įvairias Parlamento rezoliucijas, pvz., 2009 m. balandžio 2 d. rezoliuciją dėl Europos sąžinės ir totalitarizmo ir 2019 m. rugsėjo 19 d. rezoliuciją dėl Europos atminimo svarbos Europos ateičiai;
- 6. reiškia susirūpinimą dėl to, kad Europoje vis dar vyksta latentinė konkurencija, įskaitant tarp Vakarų ir Rytų Europos, tačiau taip pat tarp šalių ir tautų tam tikrose žemyno dalyse, ir egzistuoja dalinis skirtingų atminties kontekstų ir atminimo kultūrų nesuderinamumas; pabrėžia, kad visos Europos šalys turi ir sutampančių, ir išsiskiriančių patirčių, kurios sudaro bendrą Europos istoriją; pripažįsta nacizmo, fašizmo ir komunizmo totalitarinių režimų, taip pat įgyvendinant kolonializmo politiką įvykdytus nusikaltimus ir šių nusikaltimų vaidmenį formuojant istorinį suvokimą Europoje; pabrėžia, kad reikia panaikinti esamus regioninius ir ideologinius Europos

šalių ir tautų istorinio sąmoningumo skirtumus, siekiant sukurti bendrą pagrindą dialogui, taip pat tarpusavio supratimui ir pagarbai;

7. pripažįsta, kad siaubingi praeities įvykiai yra panaudojami kaip neigiamo pagrindo mitas ir Europos projektui suteikia stiprų tikslingumo jausmą, tačiau taip pat pripažįsta, kad dėl Sąjungos siekio daugiausiai pasakoti istoriją apie save *ex negativo* kyla pavojus istoriją pateikti teleologiškai ir supaprastintai juodai baltą, o toks požiūris gali trukdyti pasiekti visapusišką informaciją pagrįstą sudėtingos Europos praeities supratimą ir sumažinti paskatas kovoti su stereotipais ir išisaknijusiais nacionalinių istorijų įsitikinimais;

Siekiant informacija pagrįstos istorinės sąmonės Europoje

8. pripažįsta, kad, norint, jog susiformuotų kritiška ir savirefleksinė Europos istorinė sąmonė, reikia platesnio ir visapusiškesnio Europos istorijos supratimo, visų pirma išplečiant dabartinių Europos atminimo iniciatyvų dėmesio lauką (tinkamai atsižvelgiant ir į grupes, kurios iki šiol buvo nepakankamai atstovaujamos) ir skatinant novatoriškus istorijos mokymo būdus;
9. pabrėžia, kad svarbu atsisakyti Europos „atminimo kultūros“, kuri daugiausiai grindžiama principu „iš viršaus į apačią“ ir kurios tikslas – apibrėžti, ką europiečiai turėtų prisiminti, ir pereiti prie principu „iš apačios į viršų“ grindžiamos ir piliečių formuojamos „prisiminimo kultūros“, kuri remtųsi bendrais Europos principais ir vertybėmis ir kuria būtų siekiama stiprinti gebėjimus kritiškai įvertinti praeitį vietas, regioniniu, nacionaliniu ir Europos lygmenimis, įtraukiant pilietinės visuomenės organizacijas;
10. pripažįsta, kad itin svarbu žvelgti į Europos praeitį remiantis Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnyje įtvirtintomis pagrindinėmis Europos vertybėmis ir etinėmis bei filosofinėmis tradicijomis, kuriomis šios vertybės paremtos, ir sukurti atvirą diskusijų erdvę, kurioje, be kita ko, būtų galima kelti sudėtingus nacionalinės istorijos klausimus ir kuri skatintų tarpusavio supratimą bei susitaikymą tiek Europos šalyse, tiek tarp jų, o taip pat tarp Europos šalių ir likusio pasaulio;
11. mano, kad laisvė mokytis, studijuoti ir atlikti mokslinius tyrimus, įskaitant laisvą prieigą prie archyvų ir šaltinių, kartu su laisva menine raiška yra būtinos sąlygos kuriant ir skleidžiant nešališką ir įrodymais pagrįstą informaciją demokratinėse visuomenėse, ypač kritiškai vertinant istoriją; ragina Komisiją ir valstybes nares apsaugoti tas laisves, kurioms šiuo metu kyla pavojus, ypač dėl netinkamo atminties įstatymų interpretavimo, be kita ko, taikant ES teisinės valstybės mechanizmą;
12. pabrėžia esminį švietimo vaidmenį ir ragina valstybes nares atnaujinti savo dabartines mokymo programas ir metodikas, kad daugiau dėmesio būtų skiriama ne nacionalinei, o Europos ir pasaulio istorijai ir kad būtų galima labiau pabrėžti viršnacionalinį istorijos supratimą, visų pirma sudarant sąlygas žvelgti į istoriją iš skirtingų perspektyvų ir skatinant atitinkamus mokymo metodus, kuriais pirmenybė teikiama refleksijai ir diskusijoms, o ne žinių perdavimui, ir kurių pagrindinis tikslas yra išmokyti, „kaip mąstyti“, o ne „ką mąstyti“;

13. pabrėžia, jog tam, kad susiformuotų priklausymo Europai jausmas, itin svarbu mokytis apie Europos integraciją, Sąjungos istoriją, institucijas ir pagrindines vertybes bei Europos pilietiškumą; ragina, kad Europos istorijos ir Europos integracijos mokymas, kuris turi būti vykdomas atsižvelgiant į pasaulinį kontekstą, ir Europos pilietiškumo ugdymas taptų neatsiejama nacionalinių švietimo sistemų dalimi; pripažįsta ES lygmeniu dedamas pastangas gerinti žinias apie Sąjungą ir jos istoriją, įskaitant vadinamuosius „Jean Monnet“ veiksmus; ragina Komisiją ir valstybes nares, be kita ko, pasitelkiant Europos švietimo erdvės Lygybės ir vertybių darbo grupę, siekti rezultatų, kurie būtų konkrečiai susiję su Europos istorinės sąmonės raida, ir bendrai parengti ES mokymo programų vadovą, kuriame būtų pateikiamos bendros gairės ir nešališki faktai bei skaičiai, skirti Europos istorijos mokymui;
14. mano, kad šovinizmas, lyčių stereotipai, galios asimetrija ir struktūrinė nelygybė yra giliai įsišakniję Europos istorijoje, ir apgailestauja, kad mokant istorijos trūksta pakankamai daugiakultūrio ir lyčiai atžvalgaus požiūrio; mano, kad nepaprastai svarbu spręsti moterų ir kitų nepakankamai atstovaujamų visuomenės grupių marginalizacijos klausimą istorijoje, ir ragina valstybes nares nacionalinėse mokymo programose tam skirti daugiau dėmesio;
15. pabrėžia, kad reikalingas tarpdisciplininis ir tarpsektorinis istorijos mokymas, taikant tokius visoms kartoms pritaikytus novatoriškus ir į besimokantįjį orientuotus pedagogikos metodus kaip interaktyvios priemonės, istorijų pasakojimas ir išmoktų pamokų apžvalga, naudojant išsamų šaltinių, technologijų ir mokomosios medžiagos rinkinį, įskaitant tarpvalstybinius ir tarptautinius istorijos vadovėlius ir žodines istorijas, ir skatinant analitinius bei kritinio mąstymo įgūdžius;
16. pripažįsta, kad ugdant ir perduodant kompetencijas, reikalingas suprasti ir kritiškai vertinti istorinius faktus, esminį vaidmenį atlieka mokytojai, ir pabrėžia, kad svarbu, jog mokytojai ne tik būtų tinkamai apmokyti, bet ir dalyvautų tęstinio profesinio tobulėjimo veikloje, įskaitant tarpusavio mokymąsi ir dalijimąsi geriausia praktika tiek nacionaliniu, tiek tarpvalstybiniu lygmenimis; atsižvelgdamas į tai, pabrėžia „Erasmus+“ mokytojų akademijų pridėtinę vertę;
17. ragina valstybes nares sudaryti specialiai paruoštą (istorijos) mokymo medžiagą ir pedagogų rengimo programas, kuriomis būtų padedama mokytojams geriau išskirti tarpvalstybinius istorijos aspektus ir pabrėžti jos daugiasluoksniškumą, skleidžiama tinkama šiuolaikinio mokymo didaktika ir principai ir visų pirma siekiama ugdyti savireflektuoti gebančius jaunuolius;
18. pabrėžia, kad labai naudinga rinkti duomenis ir palyginti bei įvertinti istorijos mokymo metodus ir priemones, ir palankiai vertina šioje srityje veiklą vykdančių specializuotų tiek vyriausybinių, tiek nevyriausybinių organizacijų, įskaitant Europos Tarybos Istorijos mokymo Europoje observatoriją ir Europos istorijos mokytojų asociaciją (EUROCLIO), darbą; pabrėžia, kad svarbu, jog Observatorijos veikloje dalyvautų daugiau ES valstybių narių;
19. pripažįsta, kad muziejai, kuriuose kritiškai vertinama ginčytina Europos istorija, gali būti potenciali priemonė mokytis apie praeitį ir didinti istorinį sąmoningumą; visų pirma tai pasakytina apie Europos istorijos namus – pavyzdinį projektą, kuriam turėtų būti skiriama pakankamai išteklių, kad būtų pasiekta platesnė Europos visuomenės dalis;

20. pabrėžia, kad svarbu išsaugoti turtingą Europos kultūros ir istorinį paveldą ir memorialines vietas, visų pirma kaip priemonę kritinei istorinei sąmonei formuoti, jei jais nepiktnaudžiaujama ideologiniais tikslais, ir pabrėžia vaidmenį, kurį šiuo atžvilgiu gali atlikti Europos paveldo ženklas ir nepriklausomos institucijos, propaguojančios tiek materialųjį, tiek nematerialųjį Europos paveldą; ragina valstybes nares dėti daugiau pastangų siekiant apibrėžti ir apsaugoti demokratinės atminties vietas, ypač susijusias su nepakankamai atstovaujamomis grupėmis; pabrėžia EUROPEANOS potencialą būti Europos skaitmenine biblioteka, archyvu, muziejumi ir švietimo platforma;
21. pripažįsta skaitmeninių medijų potencialą ir augantį skaitmeninimo lygį švietimo srityje; kartu išreiškia didelį susirūpinimą dėl to, kad vis dažniau piktnaudžiaujama skaitmeniniais kanalais vykdant politines manipuliacijas ir skleidžiant dezinformaciją, taip pat ir apie istoriją, kaip akivaizdu iš Rusijos istorinio revizionizmo, papildančio Rusijos agresijos karą prieš Ukrainą; ragina Komisiją ir valstybes nares dėti daugiau pastangų, kad būtų stiprinami gebėjimai naudotis žiniasklaidos priemonėmis ir skaitmeninis raštingumas, taip pat ugdomi tinkami mokytojų ir mokinių įgūdžiai ir suteikiamos priemonės, palengvinančios faktais pagrįstą istorijos mokymą bei leidžiančios nustatyti, įvertinti bendrame kontekste ir analizuoti tradicinius ir šiuolaikinius istorinius šaltinius;
22. pabrėžia, kad Europos programų ir kitų mobilumo schemų siūlomos tarpvalstybinio mobilumo mokymosi tikslais galimybės padeda keistis idėjomis ir skatina transversalias žinias bei tarpkultūrinį supratimą, o tai padeda šalinti nacionalinius barjerus ir geriau suprasti praeitį bei dabartį;
23. kad būtų puoselėjama kritiška ir savirefleksinė Europos istorinė sąmonė, ragina Komisiją ir valstybes nares stiprinti šiuo metu Europos lygmeniu prieinamas priemones, visų pirma programą „Erasmus+“, pagal kurią remiamas judumas ir tarpkultūrinis mokymasis kaip pagrindinės priemonės, padedančios geriau suprasti kitas kultūras ir tautas, ir Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programą, pagal kurią remiami tarpvalstybiniai istoriniai atminimo projektai ir skatinamas pilietinis aktyvumas;
24. prašo Europos institucijų, valstybių narių, šalių kandidačių ir potencialių šalių kandidačių, švietimo įstaigų ir pilietinės visuomenės veikėjų dėti daugiau pastangų siekiant skatinti susitaikymą, susilaikyti nuo bet kokių bandymų panaudoti istoriją politiniais tikslais ir kovoti su istoriniu revizionizmu bei neigimu Europos Sąjungoje ir už jos ribų; primena šių aspektų svarbą būsimai Sąjungos plėtrai;

Perspektyva: praeities palikimas ir ES ateitis

25. skatina siekti idealo, pagal kurį vyrautų „prisiminimo kultūra“ ir istorinė sąmonė, kuri grindžiama bendromis Europos vertybėmis ir praeities vertinimo praktikomis, tačiau kuria taip pat vengiama nepagrįsto istorijos sulyginimo ar supaprastinimo;
26. išreiškia viltį, kad nacionaliniu lygmeniu su istorija ir istorine atsakomybe susijusios kritiškos savirefleksijos pagrindu gali rasti išties europietiškas reflektyvus diskursas apie žemyno praeitį, kuriame nepiktnaudžiaujama istorija galios ir politiniais tikslais, ir kad bendrai dirbdamos istorijos srityje Europos tautos sukurs bendro likimo bendruomenę;

27. numato, kad kolektyvinės atmintys galiausiai prisidės prie Europos viešosios erdvės formavimo ir į ją susijungs, skirtingos atminimo kultūros ne konkuruos, o papildys viena kitą, o istorijos klausimai bus keliami pilietiniu, o ne politiniu lygmeniu;

o

o o

28. paveda Pirmininkei perduoti šią rezoliuciją Tarybai ir Komisijai.

AIŠKINAMOJI DALIS

Šis pranešimas¹ didžiąja dalimi grindžiamas dviejų Europos Parlamento Kultūros ir švietimo komiteto užsakytų tyrimų „Europos istorinė atmintis: politika, iššūkiai ir perspektyvos“ ir „Europinė tapatybė“² rezultatais, o jo dėmesio centre – „istorinės sąmonės“ konceptas.

Tikroji istorinės sąmonės vertė kyla iš pagrindinės prielaidos, kad istorijos žinios ne tik savaime yra vertybė, bet ir padeda mums suprasti dabartį bei ieškoti būdų formuoti ateitį.

Iš tiesų istorinė sąmonė mums padeda paaiškinti praeitį, tačiau taip pat padeda suprasti, kas tokie esame ir kur esame žvelgiant iš laiko perspektyvos. Kitaip tariant, istorinė sąmonė ne tik padeda ugdyti jautrumą praeičiai ir supratimą apie praeitį, bet ir didina mūsų, kaip europiečių, savimonę istorijos atžvilgiu.

Tačiau kritiška praeities apžvalga neturėtų apsiriboti dėmesiu autoritarinių ir totalitarinių režimų aukoms – ja turėtų būti iš naujo įvertintos visos tamsiosios Europos istorijos pusės, įskaitant kolonializmą, rasizmą, žmogaus teisių pažeidimus ir su lytimi susijusias istorines neteisybes.

Atsižvelgiant į visa tai, ši Europos Parlamento pranešimą „Europos istorinė sąmonė“ sudaro keturios dalys:

- pirmojoje dalyje „Susidūrimas su Europos praeitimi – ir rizika, ir galimybė“ pripažįstama, kad svarbu atsakingai ir kritiškai vertinti istoriją kaip *sine qua non* sąlygą, kaip neišvengiamą būtinybę pasimokyti iš praeities;
- antrojoje dalyje „Praeities politika Europos Sąjungoje. Kritiškas vertinimas“ pabrėžiamas pavojus puoselėti teleologinį ir supaprastintą istorijos naratyvą, kuriame praeities siaubas panaudojamas kaip neigiamo pagrindo mitas Europos integracijai;
- trečiojoje dalyje „Siekiant informacija pagrįstos istorinės sąmonės Europoje“ keliamas tikslas suformuoti informacija tinkamą pagrįstą istorinę sąmonę Europoje ir nurodomi galimi keliai tokiam tikslui pasiekti;
- paskutinėje ketvirtojoje dalyje „Perspektyva: praeities palikimas ir ES ateitis“ pasiūloma naujos „prisiminimo kultūros“ idėja, pagal kurią skatinama istorinė sąmonė, pagrįsta bendromis Europos vertybėmis ir praktikomis.

1. Susidūrimas su Europos praeitimi – ir rizika, ir galimybė

Kaip ne sykį teisingai priminė Jacques Delors, Europos piliečiai „negali įsimylėti bendrosios rinkos“³ (1989 m.). Siekiant ugdyti bendrumo jausmą, būtina dirbti su kolektyvine atmintimi,

¹ Prie šio Europos Parlamento Kultūros ir švietimo komiteto pranešimo pridėta aiškinamoji dalis buvo šiek tiek peržiūrėta po 2023 m. lapkričio 28 d. komitete vykusio balsavimo ir iš pradžių paskirto pranešėjo atšaukimo.

² Prutsch, Markus J. (2015 [2nd edition]). „Europos istorinė atmintis: politika, iššūkiai ir perspektyvos“. Briuselis: Europos Parlamento Europos Sąjungos vidaus politikos generalinis direktoratas; Prutsch, Markus J. (2017). „Europinė tapatybė“. Briuselis: Europos Parlamento Europos Sąjungos vidaus politikos generalinis direktoratas.

³ Delors, Jacques (1989). Komisijos pirmininko Jacques'o Delors'o Europos Parlamentui pristatytas pareiškimas

nes kolektyvinė atmintis yra esminis aspektas formuojant ir stiprinant grupės tapatybę.

Tačiau nėra vienos konkrečios Europos kolektyvinės atminties. ES sudarančių tautų ir žmonių grupių atmintyse gausu karų, konfliktų ir nesutarimų. Todėl, siekdami sukurti kolektyvinę atmintį, turime leisti į *Vergangenheitsbewältigung* („susitaikymo su praeitimi“) procesą, visų pirma kritiškai ir prasmingai įvertindami praeitį tiek valstybių narių, tiek ES lygmeniu.

2. Praeities politika Europos Sąjungoje. Kritiškas vertinimas

Iš istorinės perspektyvos neturėtume Europos laikyti vienalyte civilizacija ir geopolitine erdve, kaip dar 1939 m. pastebėjo Norbert Elias⁴. Pagrindinis Europos atminties politikos tikslas turi būti ne ugdyti įsivaizduojamą bendros praeities jausmą, o nustatyti aiškią ES ateities kryptį ir stiprinti bendrą priklausymo Europai jausmą.

Giorgio Agamben teisingai teigia, kad jei Europos idėja turi kokią nors prasmę, ji pasižymi tuo, kad europiečiai „gali priartėti prie savo tiesos tik susidūrę su praeitimi, tik atsiskaitę su savo istorija“⁵.

Neabejotina, kad ES sąmoningai deda pastangas, kuriomis keliami sudėtingi Europos praeities klausimai – ji imasi istorinės atminties puoselėjimo iniciatyvų ir skiria reikšmingų išteklių tam tikslui.

Nors praeitis oficialiuose ES diskursuose minima dažnai, tačiau apie šiuos sudėtingus praeities klausimus Europos lygmeniu vis dar nekalbama pakankamai plačiai ir reflektiviai.

3. Siekiant informacija pagrįstos istorinės sąmonės Europoje

Procesas link informacija pagrįstos istorinės sąmonės Europoje prasideda nuo vengimo formuoti Europos kolektyvinę atmintį, paremtą vien tik vieninteliu neigiamo pagrindo mitu, nes tai trukdo kritiškai vertinti praeitį.

Europos Sąjunga yra bendro likimo bendrija (vok. *Schicksalsgemeinschaft*) ir turėtų būti suprantama kaip tokia, o ne kaip bendros kolektyvinės atminties bendrija. Būtent taip reikia žvelgti į europiečių „istorinę kelionę“.

Istorinė sąmonė svarbi tuo, kad tai tinkama priemonė, padedanti konceptualizuoti, kaip mes suprantame istoriją ir kaip su ja jaučiamės susiję, ir padedanti pripažinti mūsų aplinkybių istoriškumą. Kitaip tariant, ji padeda ugdyti gebėjimą aiškinti ir atpažinti praeitį istorijos forma. Istorinė sąmonė didina gebėjimą pasinaudoti patirtimi ir suprasti dabartines situacijas bei tapatinimąsi⁶. Istorija – tai ne praeities faktų suma, o prasmė, atsiradusi atlikus konceptualizavimo procesą ir įvertinus faktus. Galima teigti, kad istorija – tai savižina.

4. Perspektyva: praeities palikimas ir ES ateitis

dėl bendrųjų Komisijos politikos krypčių ir atsakymas į po to vykusias Parlamento diskusijas. Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras (Europos Bendrijų biuletenis; priedas 1/89), p. 6.

⁴ Elias, Norbert (1939). *Über den Prozeß der Zivilisation (2 vols.)*. Basel: Verlag Haus zum Falken.

⁵ Agamben, Giorgio (2019 [1942]). *Creation and Anarchy: the Work of Art and the Religion of Capitalism (translated by Adam Kotsko)*. Stanford, CA: Stanford University Press, p. 8.

⁶ Popa, Nathalie (2023). „How Meaning Making Cultivates Historical Consciousness: Identifying a Learning Trajectory and Pedagogical Guidelines to Promote It“. In: *The Social Studies* 114:4, p. 139–159, čia p. 142f.

Istorinės atminties puoselėjimas ES lygmeniu neturi būti naudojamas kaip švelniosios galios forma politinėms pozicijoms išreikšti ar politiniams interesams ginti. Mąstymas apie istoriją ir darbas su ja veikia yra tam tikra orientacijos dabartyje ir ateityje forma⁷. Todėl pagrindinis istorijos mokymosi tikslas turėtų būti istorinės sąmonės tiek kaip kolektyvinio, tiek kaip individualaus gebėjimo formavimas.

Apibendrinant, šiuo pranešimu skatinama siekti idealo, pagal kurį vyrautų „prisiminimo kultūra“ ir istorinė sąmonė, kuri grindžiama bendromis Europos vertybėmis ir praeities vertinimo praktikomis, tačiau kuria taip pat vengiama istorijos supaprastinimo.

⁷ Nordgren, Kenneth (2019). „Boundaries of Historical Consciousness: a Western Cultural Achievement or an Anthropological Universal“. In: *Journal of Curriculum Studies* 51:6, p. 779–797, čia p. 791.

**PRIEDAS. SUBJEKTŲ AR ASMENŲ
IŠ KURIŲ PRANEŠĖJAS GAVO INFORMACIJOS, SĄRAŠAS**

Pranešėja, prisiimdama išimtinę atsakomybę, pareiškia, kad negavo informacijos iš jokio subjekto ar asmens, kuris turi būti paminėtas šiame priede pagal Darbo tvarkos taisyklių I priedo 8 straipsnį. Atšaukus pranešėją, pranešėjo pareigas 2023 m. lapkričio 28 d. perėmė komiteto pirmininkė.

Subjektas ir (arba) asmuo

Netaikoma.

INFORMACIJA APIE PRIĖMIMĄ ATSAKINGAME KOMITETE

Priėmimo data	28.11.2023
Galutinio balsavimo rezultatai	+ : 19 - : 7 0 : 1
Posėdyje per galutinį balsavimą dalyvavę nariai	Asim Ademov, Andrea Bocskor, Ilana Cicurel, Laurence Farreng, Tomasz Frankowski, Catherine Griset, Sylvie Guillaume, Hannes Heide, Irena Joveva, Petra Kammerevert, Niyazi Kizilyürek, Niklas Nienaaß, Rob Rooker, Marcos Ros Sempere, Monica Semedo, Andrey Slabakov, Michaela Šojdrová, Sabine Verheyen, Theodoros Zagorakis, Milan Zver
Posėdyje per galutinį balsavimą dalyvavę pavaduojantys nariai	João Albuquerque, Ibán García Del Blanco, Chiara Gemma, Łukasz Kohut, Marcel Kolaja, Emmanuel Maurel, Wolfram Pirchner

**GALUTINIS VARDINIS BALSAVIMAS
ATSAKINGAME KOMITETE**

19	+
PPE	Ademov Asim, Frankowski Tomasz, Pirchner Wolfram, Sojdrová Michaela, Verheyen Sabine, Zagorakis Theodoros
Renew	Cicurel Ilana, Farreng Laurence, Joveva Irena, Semedo Monica
S&D	Albuquerque João, García Del Blanco Ibán, Guillaume Sylvie, Heide Hannes, Kammerevert Petra, Kohut Lukasz, Ros Sempere Marcos
Verts/ALE	Kolaja Marcel, Nienaß Niklas

7	-
ECR	Gemma Chiara, Rooker Rob, Slabakov Andrey
ID	Griset Catherine
NI	Bocskor Andrea
The Left	Kizilyürek Niyazi, Maurel Emmanuel

1	0
PPE	Zver Milan

Sutartiniai ženklai:

+ : už

- : prieš

0 : susilaikė